

УДК 338.46(477.51)

*Т. А. Рябова,
к. е. н., доцент, доцент кафедри маркетингу, PR-технологій та логістики,
Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів*

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ

*Т. А. Ryabova,
Ph.D., Associate Professor, Associate Professor, Department of Marketing,
PR-Technologies and Logistics Chernihiv National Technological University, Chernihiv*

STATE AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF TOURISM IN UKRAINE

У статті досліджено проблеми досягнення ефективності туристичної діяльності та розвитку міжнародної туристичної діяльності. Розглянуті основні фактори, що стримують розвиток туристичної сфери в Україні. Основними перешкодами розвитку туристичного сектору в Україні, сьогодні переважно є чинники політичного, управлінського, економічного, екологічного, соціального та культурного характеру. Сьогодні для розвитку цієї галузі необхідно покращити державне регулювання цієї сфери, раціонально використовувати туристично-рекреаційний потенціал регіонів, активізувати та удосконалити маркетингове та рекламно-інформаційне забезпечення на регіональному, державному та міжнародному рівнях.

The article examines the problems of achieving the effectiveness of tourism activities and the development of international tourism activities. The main factors hindering the development of the tourism sector in Ukraine are considered. The main obstacles to the development of the tourism sector in Ukraine today are mainly political, managerial, economic, environmental, social and cultural factors. Today, for the development of this industry, it is necessary to improve the state regulation of this sphere, to rationally use the tourist and recreational potential of the regions, to activate and improve marketing and advertising and informational support at the regional, state and international levels.

Ключові слова: *туризм, туристична галузь, туристична індустрія, міжнародна туристична діяльність, стратегія розвитку сфери туризму.*

Key words: *tourism, tourism industry, tourism industry, international tourism activity, tourism development strategy.*

Постановка проблеми в загальному вигляді. Для багатьох країн світу туристична індустрія є найбільш прибутковою, такою, що динамічно розвивається та є основним джерелом доходів до бюджету. Туризм входить в ТОП-5 галузей, що приносять найбільші доходи у світі. За даними прогнозів Всесвітньої туристичної організації, туристична сфера вже в найближче десятиліття вийде на перше місце в обсязі світового експорту. Туризм стимулює розвиток майже всіх галузей економіки, а саме: промисловості, торгівлі, будівництва, транспорту, сільського господарства, побутового обслуговування, малого і середнього

бізнесу, виступаючи каталізатором соціально-економічного розвитку країни. Саме тому питання проблем та перспектив розвитку туризму в Україні стоїть особливо актуально.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню проблем досягнення ефективності туристичної діяльності, оцінки туристичних ресурсів та розвитку міжнародної туристичної діяльності присвячено значну кількість наукових праць. Різні аспекти цієї проблематики розглядали в своїх роботах вітчизняні і зарубіжні вчені-економісти, такі як Л. І. Антошкіна, В. К. Євдокименко, О. М. Ігнатенко, В. І. Куценко, О. А. Сарапіна, Г. П. Скляр, В. С. Пазенок, В. К. Федорченко, В. Г. Шкарупа, та ін., проте ці питання потребують подальшого вивчення та аналізу.

Не вирішені раніше питання, що є частиною загальної проблеми. Розвиток сфери туризму в Україні призведе до збільшення туристичного інтересу до України, до прискорення економічного зростання, підтримки зайнятості, структурної модернізації економіки, наповнення бюджетів усіх рівнів. Однак, для того щоб український туризм зайняв гідне місце в структурі світового туризму, потрібно вирішити цілий ряд існуючих проблем. Так, за підрахунками фахівців, частка туризму у ВВП України менше 2%, а в розвинених країнах світу цей показник досягає 5-8%, (в деяких державах навіть 50%) [1, с. 84].

Основними перешкодами розвитку туристичного сектору в Україні, сьогодні переважно є чинники політичного, управлінського, економічного, екологічного, соціального та культурного характеру.

Метою статті є дослідження стану та перспектив розвитку туристичної сфери в Україні.

Основний матеріал. Туризм є одним з пріоритетних напрямків розвитку національної культури і економіки, але складна політична та економічна ситуація в Україні стримує розвиток туристичної індустрії. Невизначеність ситуації відлякує потенційних іноземних туристів, тому з метою покращення ситуації, в першу чергу, необхідно проводити грамотну інформаційну політику, спрямовану на створення позитивного іміджу країни.

Європейська інтеграція України є найважливішою сучасною тенденцією, що має потужний вплив на процеси реформування туристичної галузі. Не менш важливим є процес глобалізації. Сучасний етап розвитку туристичної сфери позначається прагненням політичних сил відповідати образу провідників євроінтеграції, що позначається і на діяльності органів державної влади. Проте нерідко показує позитивне ставлення до євроінтеграційних тенденцій супроводжується відсутністю реальних реформ, зокрема спостерігається збереження перешкод і ускладнень ведення бізнесу, практична відсутність позитивних змін у залученні інвестицій і бюджетному фінансуванні соціальних програм, пов'язаних із розвитком туризму [2, с. 77].

З метою прискорення темпів розвитку та зростання ефективності підприємств туристичної сфери, надання цій сфері пріоритетності, необхідно вирішити проблеми, які потребують невідкладної державної підтримки та регулювання.

Основними факторами, що стримують розвиток туристичної сфери в Україні є:

- нестабільність політичної ситуації в країні та наявність військового конфлікту на Сході;
- недоліки регіонального регулювання галузі туризму;
- недостатність рекламної інформації щодо України за кордоном;
- велике податкове навантаження, що є перешкодою для потенційних інвесторів у сферу туризму;
- недостатній рівень кваліфікації персоналу туристичної сфери;
- невелика кількість готелів, які відповідають світовим стандартам.

Однією з головних перешкод ефективного розвитку туристичної галузі в Україні протягом останніх років залишається слабка туристична інфраструктура [3]. Створення нових залізничних та авіарейсів стане стимулом для розвитку важливих туристичних локацій.

Також важливою проблемою є технологічна відсталість галузі. В Україні практично не застосовуються туристичні технології, які в розвинених країнах стали повсякденними: електронні інформаційні довідники щодо готелів, транспортних маршрутів з переліком і зазначенням вартості послуг, які ними надаються. Однак останнім часом в сфері інформаційних технологій України спостерігається значне позавлення, тому слід активно використовувати цю можливість для наближення до виходу на світовий рівень обслуговування клієнтів.

Для того, щоб краще зрозуміти передумови динамічного розвитку туристичного бізнесу в Україні та відстежити його негативні процеси, треба детальніше проаналізувати ситуацію, що склалася на ринку туристичних послуг.

У 2014 році туристичний потік України впав на 20%. За даними Державної служби статистики, число клієнтів туристичних компаній в цей період скоротилося до 2,4 млн. У 2013 році послугами професіоналів сфери туризму скористалося понад 3 млн українців. Учасники ринку реалізували в 2014-му путівок на 10,7 млрд грн, хоча за рік кількість придбаних українцями путівок впала на 50% (з 1,35 млн у 2013 році до 884 тис в 2014-му), їх вартість зросла на 15% (з 9,33 млрд грн в 2013 році). Основною причиною була девальвація гривні, адже основну частину витрат учасники туристичного ринку несуть в іноземній валюті. Найсуттєвіше в 2014 році просів сектор внутрішнього організованого туризму: кількість придбаних в туркомпаніях путівок для відпочинку в Україні впало за рік на 45% – з 537 тис до 322 тис чоловік. Число українців, які відпочили в 2014-му на курортах країни, зросло на 30-45% [4]. Все більше наших співвітчизників обирають відпочинок на батьківщині, і займаються його організацією самостійно, не

вдаючись до послуг профільних компаній. Лідером за популярністю є Львів, потім слідують Закарпаття та Одеса, яка влітку займає перше місце.

Сьогодні, порівняно з рівнем виїзного туризму, спостерігаються невтішні тенденції щодо кількості в'їзних туристів (рис. 1), але в 2016 році за даними Адміністрації Держприкордонслужби, до України в'їхали 13,6 млн іноземців, що на 5,6% більше, ніж у 2015 році. Кількість туристичних потоків в Україну продовжує зростати.

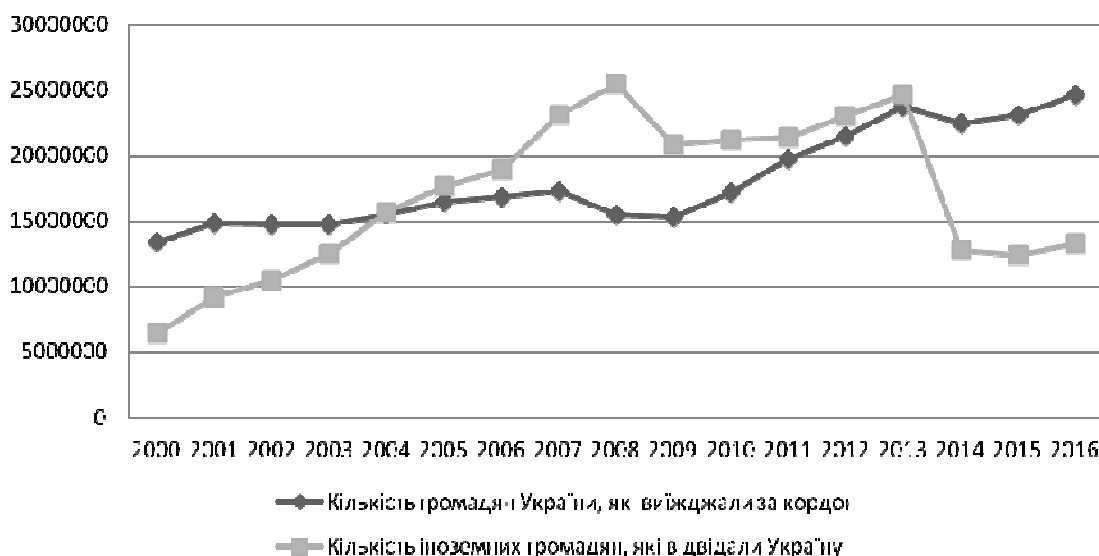

Рис. 1. Динаміка в'їзного та виїзного туризму України у 2000-2016 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [5]

За даними звіту про конкурентоспроможність в туризмі в 2017 році, Україна займає 88-е місце з 136 в рейтингу привабливості країн для туристів за версією експертів Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ) в Давосі. У плані безпеки, Україна разом з Пакистаном, Нігерією, Венесуелою, Єгиптом, Кенією та Гондурасом увійшла в топ-10 країн-аутсайдерів.

При складанні рейтингу враховувалися такі фактори як наявність збройних конфліктів на території держави, рівень злочинності і терористична загроза. З іншого боку, експерти відзначили високий рівень українських санітарних стандартів, де країна потрапила в першу десятку країн-лідерів. У питанні формування цін, для європейського туриста Україна також виявилася не найдорожчою країною, зайнявши 45-е місце. В інших позиціях Україна виявилася набагато нижче: так, за рейтингом міжнародної відкритості – тільки 78-е місце. Ще більш низьке, 98-е місце країна зайняла в питанні екології, 79-е – в авіаційній інфраструктурі, 81-е – в портовій і наземній, 71-е – в туристичному сервісі. За культурними ресурсами України зайняла 51-е місце. У питанні інвестицій в туристичний бізнес – 124-е місце.

Незважаючи на існуючі труднощі, ситуація в українському туризмі поступово змінюється на краще. Стратегія розвитку сфери туризму і курортів України на період до 2022 року спрямована на вирішення проблем комплексного розвитку сфери туризму, готельного господарства, курортів, санаторно-курортного обслуговування, підтримку створення та модернізації туристичної інфраструктури, забезпечення належної якості туристичних і курортних послуг, ефективного використання видимого туристичного потенціалу.

Україна має багатий природно-рекреаційний потенціал і історико-культурні ресурси, країна має всі можливості стати туристичною країною світового рівня, де індустрія туризму складатиме значну частку бюджетних надходжень. Для формування стратегії розвитку туристичних регіонів необхідно сконцентруватися на розробці таких пунктів:

- збереження туристичних ресурсів;
- вдосконалення нормативно-правової бази;
- створення економічних умов для стимулювання розвитку туризму;
- надання пільг для організації туристичної роботи;
- залучення інвестицій в розвиток туристичної індустрії; сприяння розвитку конкуренції; забезпечення безпеки туристів;
- участь у міжнародних програмах розвитку туризму.

З метою заохочення іноземних інвесторів у доцільності вкладення капіталу в економіку України, необхідно провести ряд соціально-економічних реформ, покращити інвестиційний клімат країни. Також, за допомогою активних маркетингових дій, необхідно інформувати іноземних туристів про доступність відпочинку. Пріоритетними цільовими ринками для залучення іноземних туристів можуть стати КНР, Катар, ОАЕ, Саудівська Аравія, Кувейт, тощо.

Для того, щоб зробити туристичний бізнес в Україні більш привабливим, необхідно надавати державні податкові пільги для власників об'єктів туристичної інфраструктури. Так, у багатьох розвинених країнах Європи існують знижені ставки ПДВ саме для цього бізнесу. Інвестиційна привабливість українських об'єктів сильно зростає, якщо ставка ПДВ становитиме близько 5-10%. Така зміна податкового законодавства призведе не до збитку для бюджету, а до його наповнення за рахунок залучення коштів інвесторів [6, с. 73].

Також, з метою отримання інформації про найпопулярніші серед туристів країни, області, регіони, необхідно проводити постійний моніторинг туристичних потоків.

Висновки та напрямки подальших досліджень. На сьогодні, туризм є однією з найбільш значних галузей світової економіки. Туризм сприяє зростанню надходжень до бюджетів різного рівня, збільшенню кількості робочих місць, залученню внутрішніх і зовнішніх інвестицій.

В результаті проведеного аналізу проблем туристичної сфери України, можна зробити висновок, що сьогодні для розвитку цієї галузі необхідно покращити державне регулювання цієї сфери, раціонально використовувати туристично-рекреаційний потенціал регіонів, активізувати та удосконалити маркетингове та рекламно-інформаційне забезпечення на регіональному, державному та міжнародному рівнях.

Для стимулювання підприємств туристичної галузі необхідно здійснити економіко-фінансову підтримку їх розвитку, покращити їх кадрове забезпечення, створити ефективні партнерські зв'язки між державою та бізнесом, задля впровадження інновацій в туристичні продукти та розвиток інфраструктури. Тільки ефективна державна політика в туристичній галузі дозволить сформувати привабливий інвестиційний клімат для розвитку туристичної сфери в Україні.

Література.

1. Бартошук О. В. Оцінка розвитку туризму в Україні [Текст] / О. В. Бартошук // Інвестиції: практика та досвід. – 2012. – № 7. – С. 82–86.
2. Зікеєва С. Г. Туристична галузь України в період євроінтеграції: соціально-економічний аспект [Текст] / С. Г. Зікеєва // Економіка і менеджмент культури. – 2013. – № 1. – С. 74–82.
3. Гордієнко В. Туризм – рушій соціально-економічного розвитку країни [Електронний ресурс] // XIII Міжнародний економічний форум. 2013. – Режим доступу: http://tourlib.net/statti_ukr/gordienko.pdf.
4. Иностранцы стали чаще посещать Украину в целях туризма [Електронний ресурс] // delo.ua. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://delo.ua/ukraine/kolichestvo-inostrannyh-turistov-v-ukraine-vyroslo-na-9-za-god-334468>
5. Туристичні потоки [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/tyr/tyr_u/potoki2006_u.htm
6. Кравцова А. В. Модель державно-приватного партнерства в сфері українського туризму [Текст] / А. В. Кравцова // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі (серія «Економічні науки»). – 2016. – № 1 (72). – С. 70–76.

References.

1. Bartoschuk, O. V. (2012), *Otsinka rozvytku turyzmu v Ukraini [Assessment of tourism development in Ukraine]*, Investytsii: praktyka ta dosvid, no. 7, pp. 82–86 [in Ukraine].
2. Zikeieva, S. H. (2013), *Turystychna haluz' Ukrainy v period ievrointehratsii: sotsial'no-ekonomichnyy aspekt [Ukrainian tourist industry during the period of European integration: socio-economic aspect]*, Ekonomika i menedzhment kul'tury, no. 1, pp. 74–82 [in Ukraine].
3. Hordiienko, V. (2013), *Turyzm – rushij sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku krainy [Tourism is the engine of socio-economic development of the country]*, Available at: http://tourlib.net/statti_ukr/gordienko.pdf [in Ukraine].
4. Inostrancy stali chashhe poseshhat' Ukrainu v celjah turizma (2017), *[Foreigners began to visit Ukraine more frequently for tourism purposes]*, Available at: <https://delo.ua/ukraine/kolichestvo-inostrannyh-turistov-v-ukraine-vyroslo-na-9-za-god-334468> [in Russian].
5. Turystychni potoky (2017), *[Tourist streams]*, Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy *[State Statistics Service of Ukraine]*, Available at: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/tyr/tyr_u/potoki2006_u.htm [in Ukraine].
6. Kravtsova, A. V. (2016), *Model' derzhavno-pryvatnoho partnerstva v sferi ukrains'koho turyzmu [A model of public-private partnership in the sphere of Ukrainian tourism]*, Naukovyj visnyk Poltav'skoho universytetu ekonomiky i torhivli (seriia «Ekonomichni nauky»), no. 1 (72), pp. 70–76 [in Ukraine].

Стаття надійшла до редакції 18.04.2018 р.